

Op weg naar een Derde Kustnota

HENK DE KRUIK

In 1990 hebben Regering en Tweede Kamer gekozen voor een nieuw landelijk beleid voor de kustverdediging. Kern van dit beleid is de keuze om geen blijvende kustachteruitgang meer te accepteren. Met ingang van 1991 wordt de kustlijn gehandhaafd op de plaats waar die begin 1990 lag. De (dubbel)doelstelling in 1990 was het duurzaam handhaven van de veiligheid tegen overstroming en het duurzaam behoud van functies en waarden in duingebieden.

In Kustbalans 1995, de Tweede Kustnota, is de beleidskeuze "dynamisch handhaven" van de kustlijn geëvalueerd. Vrijwel overal is het gelukt de kustlijn te handhaven. Structureel verlies van strand en duin is tot staan gebracht. Alleen aan het herstel en de ontwikkeling van de natuurlijke dynamiek in de zeeoep is slechts in bescheiden mate invulling gegeven. Er wordt gekozen voor voortzetting van het in 1990 gekozen beleid. En vrijwel tegelijk wordt daaraan toegevoegd de doelstelling van een veerkrachtige kust: behoud en ontwikkeling van de ruimte die nodig is voor natuurlijke processen. Een aantal ontwikkelingen, zoals zeespiegelstijging, winning van zand en aardgas, kustuitbreidingsplannen en bebouwing in de kustzone, zijn reden voor toenemende zorg. Al deze ontwikkelingen zullen leiden tot wezenlijke veranderingen in de kustzone. En dus tot

een aanmerkelijk grotere inspanning om de kustlijn op zijn plaats te houden. Voldoende argumenten om omstreeks de eeuwwisseling een nieuwe kustnota uit te brengen.

Wat is kustverdediging?

De Wet op de Waterkering regelt de verantwoordelijkheden ten aanzien van de kustverdediging. Twee aspecten springen daarbij in het oog: het beheer van de primaire waterkeringen en de bestrijding van de structurele erosie. Het eerste is de taak van de waterkeringbeheerder, meestal een waterschap. In de Wet op de Waterkering zijn de veiligheidsnormen tegen overstroming vastgelegd. Eens per vijf jaar toetsen de waterkeringbeheerders of de waterkeringen nog aan de gestelde veiligheidseisen voldoen. De resultaten van die toetsing worden beoordeeld door de toezichhoudende instantie, de provincie, en voorgelegd aan de minister van Verkeer en Waterstaat.

De bestrijding van de structurele erosie is een taak voor het rijk. Hierbij wordt de basiskustlijn als norm gehanteerd. De basiskustlijn is de vertaling van de kustlijnligging van begin 1990 en is het resultaat van technische en bestuurlijke afwegingen. Als deze norm door voortschrijdende erosie dreigt te worden overschreden, worden maatregelen genomen, meestal in de

Op de noordwestpunt van Texel was ernstige kustafslag. Een dam in zee heeft binnen enkele jaren de oplossing gebracht (foto: Paul Paris).

Rottumeroog is een van de weinige plaatsen in ons land waar de natuur helemaal zichzelf mag zijn (foto: Henk Wijkhuizen).

vorm van een zandsuppletie.

De filosofie was dat als de zandverliezen in de kustzone worden gecompenseerd daarmee ook het strand en de duinen worden beschermd. Erosieve kusten hebben namelijk lage en smalle stranden. Bij deze kusten treedt eerder duinafslag op dan bij een niet-erosieve kust. De hoeveelheid zand in een bepaald kustvak is gerelateerd aan de ligging van de kustlijn. Verandering van deze hoeveelheid vertaalt zich dus in een verandering van de ligging van de kustlijn. Als deze ligging niet meer overeenkomt met de vastgestelde basiskustlijn en bijvoorbeeld landwaarts daarvan ligt, dan wordt het zandverlies gecompenseerd met zandsuppleties. Delen van Nederland waar van nature zand achterblijft, bijvoorbeeld in de nabijheid van dammen loodrecht op de kust, zorgen ervoor dat Nederland netto 'groeit'.

In kustbalans 1995 is geconstateerd dat ook op dieper water zandverliezen optreden. Met name langs de Hollandse kust en in het Waddengebied wordt een landwaartse verplaatsing van de dieptelijnen gemeten. Deze zandverliezen worden momenteel nog niet door zandsuppleties gecompenseerd waardoor de kust 'versteilt'. Nader onderzoek heeft sinds Kustbalans 1995 meer inzicht gegeven in de omvang van de verliezen en de onzekerheidsmarges rondom de grootte van deze verliezen. Het blijkt dat de gemiddelde waarden voor de verliezen uit Kustbalans 1995 worden bevestigd. De onzekerheidsmarges zijn door het gering aantal waarnemingen echter groot. De grootste en tevens meest significante verliezen vinden plaats voor de Noord-Hollandse kust, de kusten van de Waddeneilanden en voor de buitendelta's van de Waddeneilanden bij het Marsdiep/Texel en het Friese Zeegat/Ameland.

Een vertrouwd beeld na storm bij een afslagkust, zoals hier in Zoutelande (foto: Paul Paris).

De zandverliezen die op dieper water plaatsvinden komen uiteindelijk ten goede aan de Waddenzee, waar een zandtekort is. Vanaf 2001 zullen, naast de reguliere zandsuppleties, ook de zandverliezen op dieper water worden gecompenseerd.

Dynamisch Handhaven 21e eeuw

De natuur heeft ons de duinenkust als bescherming geschonken. Bescherming tegen overstroming van laag Nederland. Het huidige beleid voor de zandige kust is succesvol in het instandhouden van deze natuurlijke bescherming. Maar geeft dit beleid ook duurzame bescherming op lange termijn? De mogelijke versneling van de zeespiegelstijging en de toenemende hevigheid van stormen als gevolg van klimaatverandering betekenen in ieder geval een grotere inspanning om de kust op zijn plaats te houden. Smalle of lage duinen vormen de zwakste schakels in onze kustverdediging. Versteving is onder meer mogelijk door de duinen plaatselijk te versterken c.q. de zandbuffer te vergroten. Bredere duingebieden bieden kansen voor een meer flexibele kustverdediging. Bovendien geven ze ruimte aan natuurlijke processen, zoals verstuing, waardoor typische duinplanten en -dieren weer kansen krijgen. En er ontstaan mogelijkheden voor andere functies, bijvoorbeeld recreatie en drinkwaterwinning. Onze kust wordt er robuuster en veerkrachtiger van. Zo'n kust is ook veel beter bestand tegen de gevolgen van de stijging van de zeespiegel. Met name de afgelopen jaren heeft het beheer in toenemende mate geëxperimenteerd met alternatieve maatregelen, zoals de meest zeewaartse duinen, de zeereep, minder vast te leggen met helm en het bevorderen van verstuingen. In veel gevallen is daardoor sprake van een grotere mate van natuurlijkheid in duingebieden. Een groter project zoals het doorgraven van de zeereep bij Bergen/Schoorl heeft geleid tot een grotere natuurlijke rijkdom in het betreffende duingebied: er zijn nieuwe stuivende duinen ontstaan, er is een kalkgradiënt ontstaan en de overgangen tussen nat en droog zijn toegenomen. Ook voorziet De Kerf in een recreatieve behoefte. Een belangrijke constatering is dat een omslag in het denken heeft plaatsgevonden waardoor er thans ruimte ontstaat om over te stappen van traditionele beheersmethoden naar methoden die, met behoud van veiligheid, beter aansluiten bij de dynamische processen in de kust. Dit zal uitvoerig in de Derde Kustnota aan de orde komen.

IR. H. DE KRUIK IS MEDEWERKER VAN HET RIJKSINSTITUUT VOOR KUST EN ZEE (RIKZ).